

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. spalio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės, Andžej Maciejewski (pranešėjas) ir Gedimino Sagačio (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės valstybės įmonės „Indėlių ir investicijos draudimas“ kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 3 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės R. S. ieškinį atsakovei valstybės įmonei „Indėlių ir investicijos draudimas“ dėl įpareigojimo išmokėti draudimo išmoką.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių indėlio sertifikato turėtojo teisės į draudimo išmoką galiojimo terminą ir jo pasibaigimo pasekmes, procesinių palūkanų priteisimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovės 3043,22 Eur draudimo išmoką, 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad 2011 m. lapkričio 8 d. su AB banku „Snoras“ (toliau – ir Bankas) sudarė neprofesionalaus kliento aptarnavimo sutartį ir indėlio sertifikato įsigijimo sutartį, pagal kurią įsigijo 3041,01 Eur vertės indėlio sertifikatą. Nustatyta fiksuota metinė palūkanų norma – 2,65 proc. Vilniaus apygardos teismas 2011 m. gruodžio 7 d. nutartimi Bankui iškėlė bankroto bylą. 2012 m. sausio 9 d. ieškovė Bankui pateikė kreditoriaus reikalavimus pagal indėlio sertifikato sutartį: 3041,01 Eur pagrindinį reikalavimą ir 5,08 Eur palūkanų reikalavimą. Atsakovė 2018 m. spalio 15 d. informavo ieškovę, kad jai priklausė 3043,22 Eur indėlių draudimo išmoka už Banko indėlio sertifikatą, iki 2016 m. lapkričio 24 d. ši išmoka nebuvo atsiimta. 2018 m. gruodžio 14 d. ieškovė kreipėsi į atsakovę, prašydama išaiškinti, kodėl valstybė, apdraudusi jos indėlį Banke, neišmoka priklausančios draudimo išmokos. Atsakovė 2019 m. sausio 14 d. ieškovei išaiškino, kad jos teisė kreiptis dėl draudimo išmokos galiojo penkerius metus nuo draudžiamąjį įvykį (AB banko „Snoras“ pripažinimo nemokiu 2011 m. lapkričio 24 d.), t. y. iki 2016 m. lapkričio 24 d., todėl atsakovė neturi teisinio pagrindo išmokėti draudimo išmoką ieškovei.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2020 m. vasario 18 d. sprendimu ieškovės ieškinį tenkino, priteisė ieškovei iš atsakovės 3043,22 Eur, 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą 3043,22 Eur sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2019 m. spalio 25 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir 668 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
5. Teismas rėmėsi Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo (toliau – ir IIĮDI); 2011 m. lapkričio 24 d. galiojusios redakcijos) 2 straipsnio 2 dalies, 10 straipsnio 2 dalies nuostatomis. Teismas nurodė, kad indėlių draudimo sistemą reglamentuojančios imperatyvios nacionalinės teisės normos atsakovei nenustatė pareigos mokėti draudimo išmoką indėlio sertifikatų turėtojams, priešingai, indėlio sertifikatai *expressis verbis* (tiesiogiai) buvo įtraukti į nedraudžiamų įsipareigojimų sąrašą. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs civilinę bylą [Nr. 3K-7-602-684/2015](#), konstatavo, kad tokia teisė kyla iš Europos Sąjungos teisinio reguliavimo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 18 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-7-3-687/2019](#) konstatuota, kad atsakovės pareiga išmokėti indėlių draudimo išmokas AB banko „Snoras“ indėlio sertifikatų turėtojams atsirado 2015 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui priėmus nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#). Teismas padarė išvadą, kad atsakovės pareiga ieškovei išmokėti indėlio draudimo išmoką atsirado 2015 m. lapkričio 17 d. ir ieškovė dėl indėlio draudimo išmokos išmokėjimo į atsakovę 2018 m. kreipėsi nepraėjus penkerių metų termino subjektinei teisei į draudimo išmoką įgyvendinti.
6. Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atsakovės apeliacinį skundą, 2020 m. lapkričio 3 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. vasario 18 d. sprendimą paliko nepakeistą, priteisė ieškovei iš atsakovės 250 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
7. Kolegija rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#) pateiktais išaiškinimais, kad AB banko „Snoras“ indėlio sertifikatui turi būti taikoma indėlių garantijų sistema; taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-256-695/2019](#) pateiktais išaiškinimais, kad VI „Indėlių ir investicijų draudimas“ pareiga išmokėti indėlių draudimo išmokas AB banko „Snoras“ indėlio sertifikatų turėtojams atsirado 2015 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui priėmus nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#).
8. Kolegija nurodė, kad atsakovė, kasaciniam teismui priėmus 2015 m. lapkričio 17 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#), apie draudimo išmokų išmokėjimo tvarką ir išmokų atsiėmimo vietą paskelbė savo ir Banko interneto svetainėse bei žiniasklaidos priemonėse, taip pat ėmė mokėti indėlių

draudimo išmokas už draudėjo išleistas skolos vertybinius popierius (indėlio sertifikatus). Ieškovė į atsakovę dėl išmokos kreipėsi 2018 m. gruodžio 14 d. Nurodžiusi, kad pareiga mokėti draudimo išmoką atsakovei atsirado tik 2015 m. lapkričio 17 d., kolegija konstatavo, kad ieškovės teisė kreiptis dėl išmokos negalėjo atsirasti anksčiau. Pirmosios instancijos teismas, kolegijos vertinimu, pagrįstai nusprendė, kad IIIDĮ (7 straipsnio 12 dalyje; ankstesnės redakcijos, galiojusios nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 3 d., 10 straipsnio 2 dalyje) nustatytas penkerių metų terminas subjektinei teisei į draudimo išmoką įgyvendinti nepraleistas. Kolegija pažymėjo, kad skaičiuojant šį terminą nuo draudžiamojo įvykio (2011 m. lapkričio 24 d.) nepagrįstai būtų suvaržyti ieškovės interesai, nes ji šia teise realiai galėtų naudotis ne penkerius metus, kaip nustatyta IIIDĮ, o tik vienerius (nuo 2015 m. lapkričio 17 d. iki 2016 m. lapkričio 24 d.). Tai nebūtų teisinga, sąžininga ir protinga ieškovės atžvilgiu.

9. Atsižvelgdama į tai, kad ieškovė kreditoriaus reikalavimus Banko bankroto byloje pateikė 2012 m. sausio 9 d., kolegija vertino, jog tai gali būti laikoma teisiu, siekiant atgauti prarastas lėšas, įgyvendinimu, kartu teiktų pagrindą pripažinti, kad ieškovė nėra praleidusi penkerių metų termino teisei į draudimo išmoką įgyvendinti.
10. Kolegija konstatavo, kad nagrinėjamu atveju netaikytini Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-25-916/2020](#) pateikti išaiškinimai dėl termino indėlių draudimo išmokai gauti taikymo, nes toje byloje buvo keliamas klausimas dėl jau praleisto termino indėlių draudimo išmokai gauti atnaujinimo, o šioje byloje sprendžiamas klausimas – kada ieškovei atsirado teisė kreiptis į atsakovę dėl išmokos gavimo.
11. Kolegija nusprendė, kad 5 proc. dydžio procesines palūkanas pirmosios instancijos teismas priteisė pagrįstai, nes atsakovė po 2018 m. gruodžio 14 d. ieškovės kreipimosi neišmokėjo jai indėlių draudimo išmokos ir ieškovė dėl to turėjo kreiptis į teismą. Atsakovė vėliausiai nuo 2018 m. gruodžio 14 d. turėjo prievolę išmokėti išmoką, tačiau iki ieškovės kreipimosi į teismą dienos šios prievolės nebuvo įvykdyti.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

12. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 3 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškovės ieškinį atmesti, įpareigoti ieškovę grąžinti atsakovei 4117,97 Eur, sumokėtus šios nutarties pagrindu. Kasacinis skundas grindžiamas argumentais, kad teismas nukrypo nuo kasacinio teismo išaiškinimų, pagal kuriuos:
 - 12.1. IIIDĮ nustatytas penkerių metų terminas draudimo išmokai už indėlio sertifikatus atsiimti skaičiuojamas nuo draudžiamojo įvykio – Banko paskelbimo nemokiu – dienos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-25-916/2020](#)). Draudimo išmokas už Banke laikytus indėlius buvo galima atsiimti iki 2016 m. lapkričio 24 d. Apie draudimo išmokų išmokėjimo tvarką buvo skelbiama atsakovės, Banko interneto svetainėse, žiniasklaidos priemonėse. Atsakovė informavo buvusius Banko indėlininkus, kad, iki pirmiau nurodytos datos neatsiėmus jiems priklausančių draudimo išmokų, lėšos bus grąžintos į Indėlių draudimo fondą. Nors atsakovė neginčija ieškovės teisės į draudimo išmoką, ieškinio teismas negalėjo tenkinti, nes ieškovė praleido IIIDĮ nustatytą terminą ir neprašė jo atnaujinti, reikšdama reikalavimą priteisti draudimo išmoką rėmėsi ne tuo teisiniu pagrindu;
 - 12.2. Procesinės palūkanos iš atsakovės nepriteisiamos, atsižvelgiant į tai, kad Banko paskelbimo nemokiu metu IIIDĮ buvo nustatyta, jog draudimo išmokos už indėlio sertifikatus nemokamos, taigi atsakovė neturėjo atitinkamos pareigos, nepraleido termino (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-210-403/2019](#), 2019 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256-695/2019, 2020 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-116-378/2020). Atsakovė pagrįstai ieškovei neišmokėjo draudimo išmokos, nes šį laiką dėl to nesikreipė.
13. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo skundžiamą nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. vasario 18 d. sprendimą palikti galioti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
 - 13.1. Ieškovė neturėjo teisinio pagrindo kreiptis į atsakovę dėl draudimo išmokos išmokėjimo anksčiau, nei buvo pripažinta atitinkama atsakovės pareiga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartimi civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#). IIIDĮ nustatytas penkerių metų terminas negalėjo prasidėti anksčiau, nei atsirado teisė gauti draudimo išmoką. Formaliai skaičiuojant terminą (nuo draudžiamojo įvykio) būtų pažeistas lygybės principas, nes tai reikštų, kad atsakovė neturi pareigos išmokėti draudimo išmoką ketverius metus, tačiau tuo pat laikotarpiu skaičiuojamas terminas ieškovei kreiptis dėl šios išmokos. Apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis išaiškinimais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 18 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-7-3-687/2019](#) (37 punktu), pagrįstai pripažino, kad skaičiuojant terminą nuo 2011 m. lapkričio 24 d. būtų nepagrįstai suvaržytos ieškovės teisės.
 - 13.2. Ieškovė kreipėsi į atsakovę dėl draudimo išmokos išmokėjimo, tačiau atsakovė laikėsi formalios pozicijos dėl termino skaičiavimo. Atsakovės argumentai, kad draudimo išmoka neišmokėta ne dėl jos kaltės, todėl jai nekyla prievolė mokėti palūkanas, nesujusios su priteistomis procesinėmis palūkanomis. Ieškovė neprašė priteisti palūkanų už laikotarpį iki bylos išskėlimo ar iki kasacinio teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutarties priėmimo. Be to, atsakovė nesiūlė ieškovei sudaryti taikos sutarties, todėl ieškovė nesvarstė dėl reikalavimo priteisti palūkanas atsisakymo.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl indėlio sertifikato turėtojo teisės į draudimo išmoką galiojimo termino

14. Indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo (aktuali redakcija, galiojanti nuo 2021 m. sausio 1 d.) 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad indėlininkas įgyja teisę į indėlių draudimo išmoką nuo indėlių draudžiamojo įvykio dienos. Pagal šio straipsnio 12 dalį indėlininko teisė į indėlių draudimo išmoką galioja 5 metus nuo indėlių draudžiamojo įvykio dienos. Tokios pat nuostatos buvo įtvirtintos ir ankstesnėse šio įstatymo redakcijose (galiojusiose nuo 2011 m. lapkričio 18 d. iki 2011 m. gruodžio 1 d.; nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 3 d.). Pagal kasacinio teismo išaiškinimus IIIDĮ 7 straipsnio 12 dalis apibrėžia ne ieškinio senaties terminą (*kaip nurodoma atsakovės kasaciniame skunde*), o laiko tarpą (terminą), per kurį indėlininkas gali įgyvendinti pačią subjektinę teisę į draudimo išmokos išmokėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-69-695/2018).
15. IIIDĮ 2 straipsnio 18 punktu nustatyta, kad indėlių draudžiamasis įvykis – indėlių draudimo sistemos dalyviui iškelta bankroto byla arba priežiūros institucijos raštu pareikšta nuomonė, kad indėlių draudimo sistemos dalyvis dėl su savo finansine padėtimi tiesiogiai susijusių priežasčių negali įvykdyti pagrįsto reikalavimo grąžinti indėlį ir to negalės padaryti artimiausiu metu. Iš esmės tokios pat nuostatos buvo įtvirtintos ir ankstesnėse IIIDĮ redakcijose.

16. 2011 m. lapkričio 8 d. ieškovės ir AB banko „Snoras“ indėlio sertifikato įsigijimo sutarties sudarymo metu IĮIDĮ 3 straipsnio 4 dalyje buvo įtvirtinta, kad draudimo objektas negali būti, be kitų šioje normoje išvardytųjų, paties draudėjo išleisti skolos vertybiniai popieriai (indėlio sertifikatai). Tokia nuostata galiojo ir 2015 m. (redakcija, galiojusi nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2015 m. gruodžio 3 d.) bei 2018 m. (redakcija, galiojusi nuo 2018 m. birželio 15 d. iki 2019 m. vasario 1 d.).
17. Nors indėlių draudimo sistemą reglamentuojančios imperatyviosios nacionalinės teisės normos atsakovei nenustatė pareigos mokėti draudimo išmoką indėlio sertifikatų turėtojams, tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#) išaiškinta, kad indėlio sertifikatų turėtojų teisė gauti draudimo išmoką kyla iš Europos Sąjungos teisinio reguliavimo.
18. Kasacinis teismas 2019 m. vasario 18 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-7-3-687/2019](#) konstatavo, kad atsakovės pareiga išmokėti indėlių draudimo išmokas Banko indėlio sertifikatų turėtojams atsirado 2015 m. lapkričio 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priėmus nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#) (nurodytos nutarties 38 punktas).
19. Šią bylą nagrinėję teismai nustatė, kad draudžiamasis įvykis įvyko 2011 m. lapkričio 24 d. Lietuvos bankui pripažinus AB banką „Snoras“ nemokiu. Tačiau IĮIDĮ nustatyta 5 metų terminą ieškovės, kaip indėlininkės, teisei į indėlių draudimo išmoką įgyvendinti teismai skaičiavo ne nuo draudžiamąjo įvykio dienos, kaip nustatyta įstatyme, o nuo 2015 m. lapkričio 17 d., t. y. nuo atsakovės pareigos išmokėti indėlių draudimo išmoką atsiradimo. Nustatė, kad į atsakovę dėl indėlio draudimo išmokos ieškovė kreipėsi 2018 m. gruodžio 14 d., teismai konstatavo, kad ji nepraleido 5 metų termino savo subjektinei teisei įgyvendinti.
20. Atsakovė kasaciniame skunde argumentuoja, kad teismai neteisingai nustatė IĮIDĮ nurodyto termino eigos pradžią, nepagrįstai nusprendė, kad ieškovė šio termino nepraleido, nukrypo nuo kasacinio teismo išaiškinimų. Teisėjų kolegija šiuos argumentus laiko teisiskai pagrįstais.
21. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad indėlininkas įgyja teisę į indėlių draudimo išmoką nuo indėlių draudžiamąjo įvykio dienos (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-210-403/2019](#), 22 punktas). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje kasacinėje byloje [Nr. e3K-3-25-916/2020](#), kurioje spręstas klausimas dėl praleisto IĮIDĮ nustatyto indėlininko (AB banko „Snoras“ indėlio sertifikato turėtojo, kaip ir nagrinėjamos bylos atveju) teisės į draudimo išmoką galiojimo termino atnaujinimo, buvo nustatyta, kad IĮIDĮ įtvirtintas 5 metų terminas indėlininko teisei į indėlių draudimo išmoką, draudžiamajam įvykiui įvykus 2011 m. lapkričio 24 d. (Lietuvos bankui atšaukus AB banko „Snoras“ licenciją), baigėsi 2016 m. lapkričio 24 d. (2020 m. vasario 20 d. nutarties nurodytoje civilinėje byloje 14, 22 punktai). Taigi AB banko „Snoras“ indėlininkų teisė atsiimti indėlio draudimo išmoką galiojo nuo 2011 m. lapkričio 24 d. iki 2016 m. lapkričio 24 d.
22. Teisėjų kolegija nurodo, kad imperatyvaus pobūdžio teisės normos ir kasacinio teismo išaiškinimai suponuoja pagrindą IĮIDĮ 7 straipsnio 12 dalyje nustatytą terminą skaičiuoti nuo draudžiamąjo įvykio – Banko paskelbimo nemokiu – dienos, o ne nuo atsakovės pareigos išmokėti indėlių draudimo išmoką indėlio sertifikatų turėtojams atsiradimo (2015 m. lapkričio 17 d.).
23. Netinkamai taikydami IĮIDĮ įtvirtintas teisės normas ir nesivadovaudami aktualiais kasacinio teismo išaiškinimais, teismai padarė nepagrįstą išvadą, kad ieškovė nepraleido įstatyme nustatyto termino subjektinei teisei į indėlių draudimo išmoką įgyvendinti.

Dėl įstatyme nustatyto termino indėlininko teisei į draudimo išmoką įgyvendinti pasibaigimo pasekmių, bylos nagrinėjimo ribų

24. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad praleistų įstatymuose nustatytų terminų atnaujinimas galimas tais atvejais, kai nustatoma, jog terminas praleistas dėl svarbių priežasčių, t. y. termino, per kurį asmuo, siekiantis konkrečios teisės įgyvendinimo, turėjo atlikti atitinkamus procedūrinius veiksmus, eigos metu egzistavo aplinkybės, kurios kildė asmeniui laiku ir tinkamai, tiesiogiai ar per atstovą atlikti atitinkamus procedūrinius veiksmus, ir šios aplinkybės nepriklausė nuo asmens valios. Tokios aplinkybės kiekvienu atveju yra skirtingos, jų vertinimas ir atitinkamai pripažinimas svarbiomis ar nesvarbiomis priklauso nuo konkrečios bylos faktinių aplinkybių, nuo prašyma atnaujinti praleista terminą teikiančių asmenų individualių savybių ir pan. (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-510/2006](#)).
25. Termino praleidimo priežastys gali būti pripažįstamos svarbiomis, jeigu jos egzistavo dar terminui nepasibaigus ir atėmė galimybę arba sutrukdė asmeniui atlikti per nustatytą terminą reikiamus veiksmus, be to, šios priežastys turi pateisinti termino praleidimo laikotarpį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. nutartis byloje [Nr. 3K-3-299/2007](#)). Teismas ivertina pareiškėjo nurodomas subjektyvias termino praleidimo priežastis kartu su egzistavusiomis objektyviomis aplinkybėmis, dėl kurių visumos daroma išvada, ar iš tikrųjų egzistavo termino praleidimo svarbios priežastys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-253/2008](#)).
26. Klausimą, ar konkrečios termino praleidimo priežastys yra svarbios ir sudaro pagrindą jį atnaujinti, teismas turi spręsti vadovaudamasis teisingumo, protinio ir sąžiningumo principais, atsižvelgdamas į įstatyme nustatytą termino tikslus, konkrečias faktines bylos aplinkybes, dėl kurių šis terminas buvo praleistas, taip pat į kitas reikšmingas bylos aplinkybes. Teismas kiekvienu konkrečiu atveju turi ivertinti pareiškėjo nurodytu termino praleidimą pateisinančių aplinkybių atsiradimo momentą, jų egzistavimo trukmę, taip pat ar po to, kai minėtos aplinkybės išnyko, asmuo kreipėsi į teismą per protinę laiko tarpą ir pan. Be to, vertintina, ar asmuo buvo pakankamai atidus, sąžiningas, ar, priešingai, savo teises įgyvendino nerūpestingai, apalaižiai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 20 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-532/2008](#); 2017 m. birželio 15 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-272-701/2017](#) 33 punktą).
27. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjant šią bylą ieškovės teiktuose procesiniuose dokumentuose buvo nurodytos priežastys (aplinkybės), dėl kurių ieškovė kreipėsi į atsakovę dėl draudimo išmokos tik 2018 m. gruodžio 14 d.
28. Pirmosios instancijos teismui teiktaime dublike ieškovė nurodė, kad, atsakovei išreiškus abejones dėl ieškovės rūpestingumo, ieškovė pasisako ir dėl aplinkybių, suponavusių tai, jog ji dėl indėlių draudimo išmokos išmokėjimo kreipėsi į atsakovę praėjus 3 metams nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-7-602-684/2015](#) priėmimo. Ieškovė paaiškino, kad: prasidėjus AB banko „Snoras“ bankroto procedūroms buvo informuota, jog indėlio draudimo išmoka už indėlio sertifikatą jai nepriklauso ir nebus mokama. Ši informacija nebuvo sąlyginio pobūdžio, taigi nebuvo pagrindo tikėtis, kad ateityje situacija gali pasikeisti ir draudimo išmoka ieškovei bus išmokėta. Ieškovė asmeniškai nebuvo informuota apie jos teisių turinio pasikeitimą. Pagrindo ieškovei ieškoti informacijos indėlių draudimo išmokų mokėjimo klausimais, juolab domėtis kasacinio teismo praktika, jos vertinimu, nebuvo. Ieškovė taip pat pažymėjo, kad nuo 2013 m. iki 2017 m. gyveno kaimo vietovėje, kur jai nebuvo prieinamas internetas, išgyveno sudėtingas šeiminės aplinkybes, slaugė sunkiai sergančią motiną iki pat jos mirties 2017 m. spalio 27 d., pati turėjo rimtų sveikatos sutrikimų, teko intensyviai rūpintis savo sveikata, ieškovei nustatytas neįgalumas. Į atsakovę, kaip nurodoma dublike, ieškovė kreipėsi iš karto, kai atsitiktinai sužinojo apie galimybę gauti indėlių draudimo išmoką. Taigi ieškovės elgesį iš esmės lėmė nuo jos nepriklausančios aplinkybės. Atsiliepimuose į atsakovės apeliacinį ir kasacinį skundus ieškovė taip pat nurodė šias aplinkybes.
29. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 135 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, teismui pareiškiamame ieškinyje, be kita ko, turi būti nurodytos aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimą (faktinis ieškinio pagrindas) ir ieškovo reikalavimas (ieškinio dalykas).
30. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad tik asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokią pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti, t. y. asmuo, suformuluodamas ieškinio pagrindą ir dalyką, nustato teismo nagrinėjimo objektą ir ribas. Ieškinio elementus privaloma nurodyti kiekviename ieškinyje, nes jie individualizuoja kiekvieną konkretų civilinį ginčą. Tinkamas ieškinio dalyko ir pagrindo suformulavimas ne tik leidžia apibrėžti bylos teismo nagrinėjimo ribas, bet ir sudaro sąlygas priešingai ginčo šaliai parengti atsikirtimo argumentus (atsiliepimą), taip užtikrinant ginčo šalių procesinio lygiateisiskumo principo įgyvendinimą. Pareiškiantis ieškinį asmuo privalo tinkamai surašyti ieškinio pareiškimą, aiškiai suformuluoti ieškinio dalyką ir pagrindą tam, kad teismas, vadovaudamasis koncentracijos ir ekonomiškumo principais ([CPK 7 straipsnis](#)), galėtų tinkamai atlikti vieną iš savo tikslų – kuo

greičiau atkurti teisinę taiką tarp šalių ([CPK 2 straipsnis](#)). Ieškinio pagrindas – tai faktinės aplinkybės (lot. *causa petendi*), kuriomis ieškovas grindžia savo materialųjį teisinį reikalavimą, t. y. ieškinio dalyką (lot. *causa actiones*; *causa petendi*). Proceso įstatyme nustatytas reikalavimas ieškinyje nurodyti faktines aplinkybes, kurių pagrindu reiškiamas reikalavimas, bei šias aplinkybes pagrindžiančius įrodymus ([CPK 111 straipsnio](#) 2 dalies 5 punktas, 135 straipsnio 1 dalies 2 punktas), tačiau nereikalaujama, kad į teismą besikreipiantis asmuo nurodytų įstatymus, kuriais grindžia savo reikalavimus, t. y. teisiškai kvalifikuotą ginčą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-37/2014](#)). Tinkamas ieškinio dalyko (ir pagrindo) suformulavimas užtikrina tinkamą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, leidžia apibrėžti bylos teismo nagrinėjimo ribas ir sudaro pagrindą įstatymo nustatyto ir ieškovo pasirinkto būdu apginti pažeistas teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-485/2008](#)). Ieškinyje būtina nurodyti asmens pateidaujamą ir teismo prašomą pritaikyti pažeistos teisės gynimo būdą (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 1.138 straipsnis), tačiau į teismą besikreipiantis asmuo neprivalo savo reikalavimo teisiškai kvalifikuoti, pakanka, kad nurodytų, ko ir kokia apimtimi jis prašo iš teismo, tačiau bet kokių atveju ieškinio dalykas turi būti suformuluotas aiškiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-37/2014](#)).

31. Teisėjų kolegija pažymi, kad teismas privalo ginčą spręsti pagal ieškovo pareikštus reikalavimus, negali pats nei suformuluoti, nei pakeisti ieškinio dalyko (pvz., negali priteisti šaliai to, ko ji neprašo, arba priteisti daugiau, nei šalis prašo) ar faktinio pagrindo (negali savo sprendime remtis tokiais faktais, kurių šalys teismui nenurodė, ir įrodymais, kurių byloje nėra). Kitaip tariant, teismas, priimdamas sprendimą, negali peržengti ieškinio ribų. Bylos nagrinėjimo ribas ieškovas turi apibrėžti teismui teikiamame ieškinyje, suformuluodamas jame ieškinio dalyką ir faktinį pagrindą ([CPK 135 straipsnio](#) 1 dalis). Jeigu ieškovas nevykdo ar netinkamai vykdo procesinę pareigą tiksliai suformuluoti ieškinio dalyką, teismas gali taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą.
32. Šioje vietoje prininčta kasacinio teismo suformuota praktika, pagal kurią teismas, priimdamas ieškinį ir rengdamas bylą teisminiam nagrinėjimui, privalo imtis priemonių, kad bylos nagrinėjimo ribos būtų aiškios, ieškinio dalykas apibrėžtas suprantamai ir nedviprasmiškai. Šių tikslų teismas gali pasiekti, taikydamas ieškinio trūkumų šalinimo institutą ([CPK 138 straipsnis](#)) bei atitinkamai veikdamas pasirengimo civilinių bylų nagrinėjimui teisme stadijoje, kai galutinai suformuluojami ieškinio dalykas ir pagrindas, pateikiami atsakovo atsikirtimai, nurodomi bei pateikiami įrodymai ([CPK 226 straipsnis](#)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-241/2013](#); 2018 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-115-916/2018](#), 29 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
33. Nagrinėjamų atvejų teismai nepagrįstai nesiėmė pirmiau nurodytų priemonių, nesiaiškinio, ar, nurodžiusi šios nutarties 28 punkte paninėtas aplinkybes, ieškovė prašo atnaujinti IIIDĮ nustatytą indėlininko teisės į draudimo išmoką įgyvendinimo terminą, t. y. teismai nenustatė aiškių šios bylos nagrinėjimo ribų, nepagrįstai netaikė ieškinio trūkumų šalinimo instituto ([CPK 138 straipsnis](#)). Teismams padarius išvadą, kad įstatyme nustatyto termino subjektinei teisei į draudimo išmokos išmokėjimą ieškovė nepraleido, ieškovės nurodytos aplinkybės teismų nebuvo vertinamos.
34. Šios nutarties 33 punkte nurodyti pažeidimai suponuoja pagrindą panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus, ir perduoti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui ([CPK 360 straipsnis](#)). Kasacinis teismas nagrinėja tik teisės klausimus, o fakto klausimų nesprenžia ([CPK 353 straipsnio](#) 1 dalis).
35. Teisėjų kolegijai konstatavus teismų išvadas, kad IIIDĮ nustatytas indėlininko teisės į draudimo išmoką įgyvendinimo terminas nepraleistas, nepagrįstumą, šios bylos baigtis priklauso nuo bylą nagrinėjant iš naujo teismo nustatytų jos nagrinėjimo ribų – ar ieškovė reiškia prašymą atnaujinti ginčo terminą ir ar tam yra pagrindas. Taigi turi būti tiksliai nustatytas ieškinio dalykas ir, esant poreikiui (t. y. esant pareikštam reikalavimui atnaujinti terminą), įvertintos šios nutarties 28 punkte nurodytos aplinkybės – įstatyme nustatyto termino praleidimo priežastys, jų svarbumas, ir tik tada sprendžiama dėl draudimo išmokos ieškovei (ne)priteisimo.

Dėl procesinių palūkanų skaičiavimo

36. Atsižvelgdama į šios kasacinės bylos išnagrinėjimo rezultatą, teisėjų kolegija nusprendžia pasisakyti ir dėl šios nutarties 12.2 punkte nurodytų atsakovės argumentų (ne)pagrįstumo.
37. Pirmosios instancijos teismas, tenkinęs ieškinį, ieškovei priteisė 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad procesinės palūkanos buvo priteistos pagrįstai.
38. Atsakovė kvestionuoja pagrindą priteisti procesines palūkanas nuo šios bylos iškėlimo teisme ir remiasi kasacinio teismo išaiškinimais 2019 m. birželio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-210-403/2019, 2019 m. liepos 1 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-256-695/2019, 2020 m. sausio 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-116-378/2020, įrodinėdama teismų nukrypimą nuo jų.
39. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime (bylos Nr. 33/03) išaiškino, kad Konstitucijoje įtvirtinta bendrosios kompetencijos teismų instancinė sistema turi funkcionuoti taip, kad būtų sudarytos prielaidos formuotis vienodai (nuosekliai, neprieštarinčiai) bendrosios kompetencijos teismų praktikai. Tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, t. y. ne sukuriant naujus teismo precedentes, konkuruojančius su esamais, bet paisant jau įtvirtintų. Bendrosios kompetencijos teismų susisaistymas savo pačių sukurtais precedentais (sprendimais analogiškose bylose) bei žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų susisaistymas aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimais (precedentais tų kategorijų bylose) neišvengiamai suponuoja tai, kad teismai turi vadovautis tokia atitinkamų (normų, principų) turinio, taip pat šių teisės nuostatų taikymo samprata, kokia buvo suformuota ir kokia buvo vadovaujama taikant tas nuostatas ankstesnėse bylose, *inter alia* (be kita ko), anksčiau sprendžiant analogiškas bylas.
40. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą yra pažymėta, kad precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į faktines aplinkybes bylose, kuriose buvo sukurtas precedentas ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė kaip byloms, kuriose buvo sukurtas precedentas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2016, 15 punktą), kasacinį skundą galima grįsti tik tokiais Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse išdėstytais teisės išaiškinimais, kurie suformuluoti savo faktinėmis aplinkybėmis analogiškose arba iš esmės panašiose į bylą, kurioje kasacine tvarka skundžiamas teismo sprendimas, bylose (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 4 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-9/2006](#)).
41. Atsakovės kasaciniame skunde nurodytose nutartyse kasacinio teismo konstatuota, kad nėra teisinio pagrindo priteisti procesines palūkanas ieškovams, tą ir akcentuoja atsakovė kasaciniame skunde. Tačiau teisėjų kolegija pažymi, kad šiose nutartyse pateiktais išaiškinimais visa apimtimi remtis negalima, nes nurodytų bylų ir nagrinėjamos bylos esminės faktinės aplinkybės nėra tapačios – tose bylose pradiniuose ieškiniuose nebuvo reikalavimo priteisti procesines palūkanas, toks reikalavimas buvo pareikštas atskirose bylose jau po draudimo išmokos išmokėjimo. Kasacinis teismas minimose nutartyse pažymėjo, kad procesinės palūkanos skaičiuojamos už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ([CK](#) 6.37 straipsnio 2 dalis) ir nėra skaičiuojamos už ankstesnį laikotarpį nuo anksčiau išnagrinėtos bylos iškėlimo, kurioje toks ieškovų reikalavimas priteisti procesines palūkanas nebuvo pareikštas, o atsakovė įvykdė prievolę sumokėjusi draudimo išmokas dar iki ieškinio pareikšimo vėlesnėje byloje dėl procesinių palūkanų priteisimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-403/2019, 32 punktas; 2019 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256-695/2019, 31 punktas; 2020 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-116-378/2020, 26 punktas).
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 28 d. nutartyje civilinėje byloje [Nr. e3K-3-325-684/2017](#), kurioje reikalavimas priteisti procesines palūkanas buvo pareikštas pradinėje byloje dėl draudimo išmokos priteisimo, procesinės palūkanos priteistos nuo bylos iškėlimo teisme iki draudimo išmokos išmokėjimo. Tačiau kasacinis teismas nenagrinėjo atsakovės argumentų, keltų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose bei atsiliepime į kasacinį skundą, dėl nepagrįstai nustatytos prievolės mokėti ieškovui procesines palūkanas.

43. Nagrinėjamu atveju reikalavimas priteisti procesines palūkanas pareikštas kartu su ieškiniu dėl draudimo išmokos priteisimo. Į teismą ieškovė kreipėsi dėl to, kad atsakovė atsisakė išmokėti jai draudimo išmoką, motyvuodama tuo, jog ieškovė praleido specialiaame įstatyme nustatytą terminą kreiptis dėl išmokos, kurį atnaujinti atsakovė neturi diskrecijos.
44. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagrindas priteisti procesines palūkanas, reglamentuojamas [CK 6.37 straipsnio](#) 2 dalyje, yra skolininko atsakomybė už tai, kad jis prievolės nevykdė geruoju, o jo kreditorius dėl to kreipėsi į teismą. Procesinės palūkanos skaičiuojamos tik esant kreditoriaus prašymui jas skaičiuoti. Taigi, procesinės palūkanoms skaičiuoti ir priteisti būtinos dvi pagrindinės sąlygos: bylos iškėlimo teisme faktas ([CK 6.37 straipsnio](#) 2 dalis) ir kreditoriaus reikalavimas priteisti procesines palūkanas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-684/2017, 28, 29 punktai).
45. Procesinės palūkanos priskiriamos kompensuojamosioms palūkanoms, t. y. atlieka dėl prievolės neįvykdymo patirtų nuostolių kompensuojamąją funkciją. Kita procesinių palūkanų paskirtis – skatinti operatyvų teismo procesą ir teismo sprendimo įvykdymą. Tai, kad bus išieškomos ir tam tikro dydžio palūkanos, mokėtinos nuo bylos iškėlimo teisme iki visiško teismo sprendimo įvykdymo, skatina skolininką greičiau įvykdyti teismo sprendimą ar neįvykdytą prievolę, nes priešingu atveju skolininkas gali patirti papildomų turtinių praradimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-403/2019, 23 punktas).
46. Teisiškai reikšminga aplinkybė, sprendžiant ginčą dėl palūkanų priteisimo (nagrinėjamo pobūdžio bylose dėl indėlių draudimo išmokų už AB banko „Snoras“ indėlio sertifikatus), – ar atsakovė VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ praleido draudimo išmokos mokėjimo terminą (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-403/2019, 24 punktas, 2020 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-116-378/2020, 20 punktas).
47. Kasacinis teismas yra pateikęs bendro pobūdžio išaiškinimą, kad [CK 6.37 straipsnio](#) 2 dalis, pagal kurią leidžiamas procesinių palūkanų priteisimas nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, grindžiama tuo, jog jau iki kreipimosi į teismą dienos egzistuoja piniginė skolininko prievolė, kurios skolininkas geruoju nevykdo ir taip pažeidžia kreditoriaus teises; teismo sprendimu tokia prievolė ne sukuriamą, o tik patvirtinamas jos egzistavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-668-915/2015).
48. Nagrinėjamos bylos atveju, konstatavus, kad ieškovė praleido įstatyme nustatytą terminą subjektinei teisei į indėlių draudimo išmoką įgyvendinti, ir perdavus bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, šiam teismui nustačius aiškias bylos nagrinėjimo ribas, taip pat, esant poreikiui, įvertinus ieškovės nurodytas aplinkybes ir atnaujinus aptariamą terminą bei priteisus draudimo išmoką, atsakovei, remiantis pirmiau pateiktais kasacinio teismo išaiškinimais, galėtų atsirasti pareiga mokėti procesines palūkanas. Kartup pažymėtina, kad iki to laiko (iki IĮIDĮ nustatytotermينو atnaujinimo) atsakovei pareiga mokėti procesines palūkanas nekyla, nes nelaikytina, kad ji turi prievolę mokėti draudimo išmoką ir kad praleido mokėjimo terminą. Terminas indėlio draudimo išmokai gauti (išmokėti) baigėsi 2016 m. lapkričio 24 d., taigi, ieškovei dėl draudimo išmokos kreipusis 2018 m. gruodžio 14 d., atsakovė pareigos mokėti draudimo išmoką jau nebeturėjo. Pareiga mokėti procesines palūkanas galėtų kilti tik teismui atnaujinus IĮIDĮ nustatytą terminą ir tik nuo teismo procesinio sprendimo, kuriuo atnaujinamas terminas, priėmimo dienos. Vis dėlto tuo atveju, jei teismas nustatytų, kad atsakovė jau yra sumokėjusi draudimo išmoką ieškovei, taip įvykdydama skundžiamus teismų procesinius sprendimus, procesinės palūkanos, teismui pagal bylos nagrinėjimo ribas nusprendus atnaujinti terminą ir priteisti draudimo išmoką, nebegalėtų būti priteisiamos dėl iki tol (iki atnaujinimo) jau įvykdytos pareigos.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

49. Perdavus bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui ([CPK](#) 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360, 362 straipsniais,

nutaria:

Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 3 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. vasario 18 d. sprendimą panaikinti ir perduoti civilinę bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Danguolė Bublienė

Andžej Maciejewski

Gediminas Sagatys